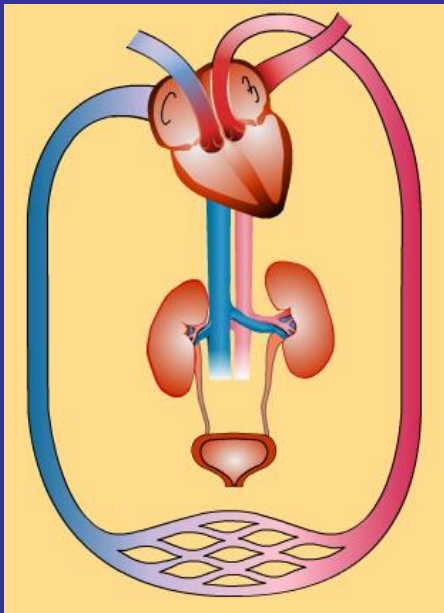
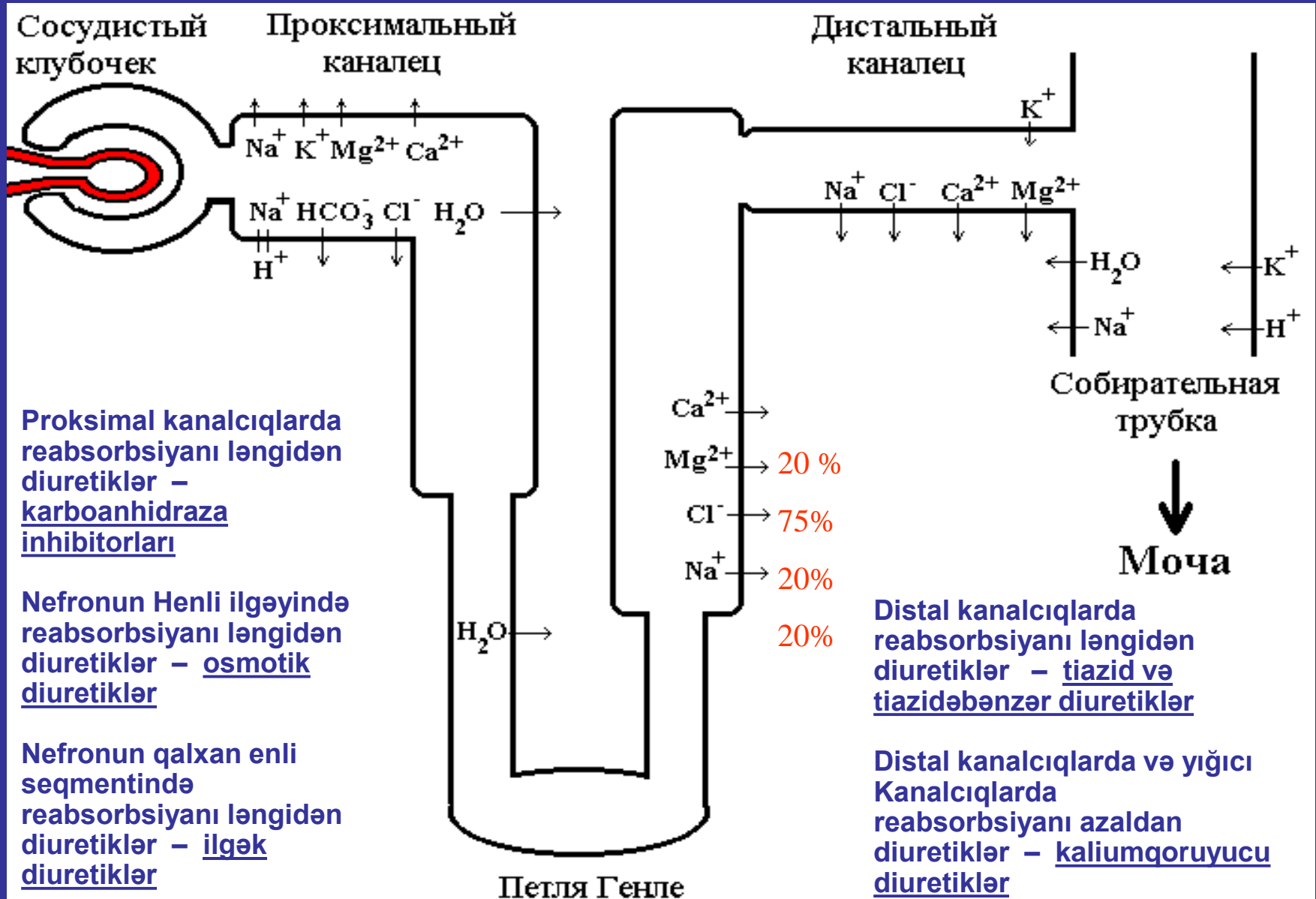

SİDİKQOVUCU DƏRMAN MADDƏLƏRİ (DIURETİKLƏR)

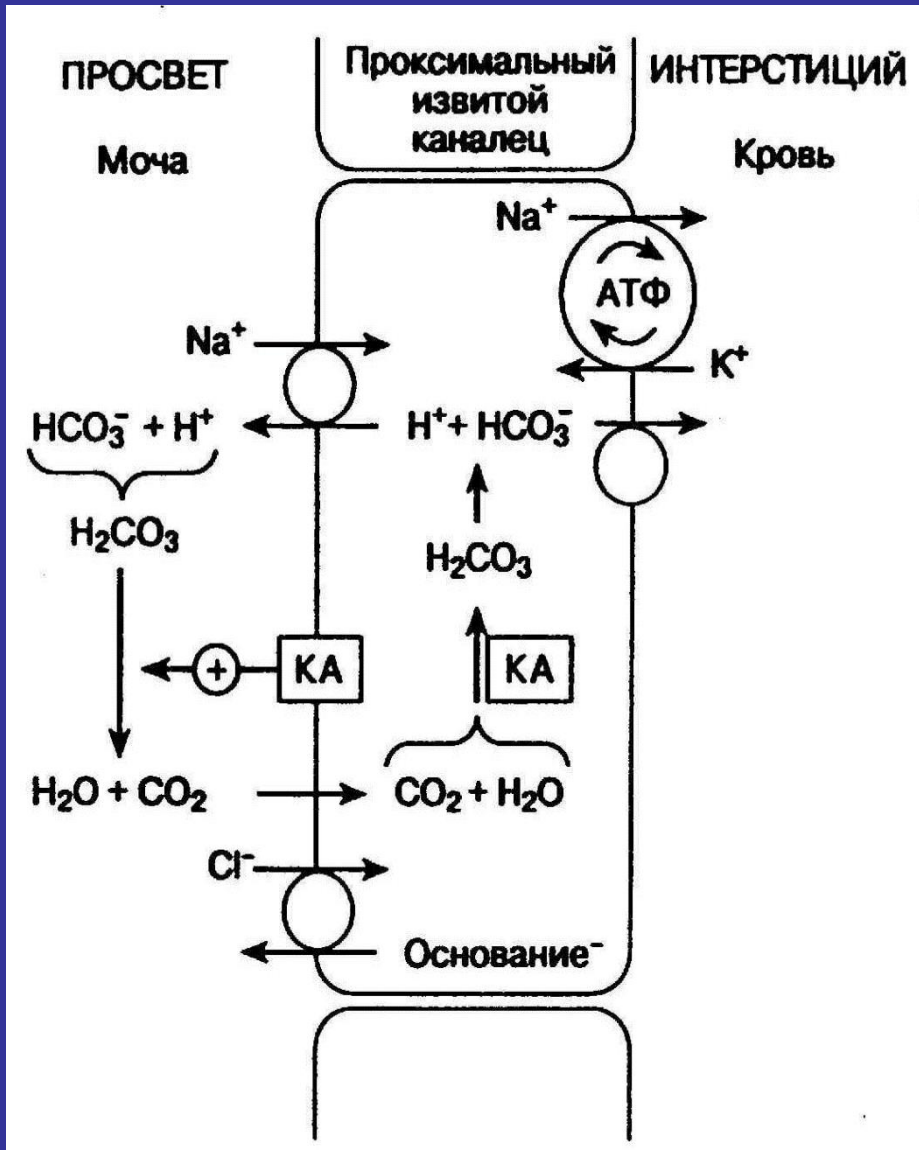
Nefronda sidiyin əmələgəlmə prosesi

Sidik xaricolmanın tənzimlənməsinin farmakoloji prinsipi

- I. Yumaqcıq filtrasiyasının güclənməsi (az effektiv yol)**
- II. Reabsorbsiyanın ləngiməsi (daha effektiv yol)**
- III. Sidik xaricolmanın hormonal tənzimlənməsinin idarə olunması**

Karboanhidraza inhibitorları (asetazolamid (diakarb))

Proksimal kanalcıq səviyyəsində filtrasiya olunmuş Na-bikarbonatın $\approx 85\%$, 40% NaCl, 60% su və praktiki filtrasiya olunmuş üzvi maddələrin hamısı reabsorbsiya olunur.

Asetazolamid əsasən proksimal hissəyə təsir edərək NaH_2CO_3 -ün reabsorbsiyasını blokada edir. Fizoloji olaraq karboanhidraza karbon turşusunun hidratasiya və dehidratasiyasını 1000 dəfə artırır. Karboanhidrazanın blokadası zamanı karbon turşusunun dehidratasiyası prosesi pozulur. Bu səbəbdən Na^+ , HCO_3^- reabsorbsiyası və H^+ sidiyə çıxışı azalır. Sidiyin mühiti qələviyə doğru dəyişir ($\text{pH} = 8,0$).

OSMOTİK DIURETIKLƏR (mannit, sidik cövhəri)

Təsir mexanizmi:

↑ Qanın osmotik təzyiqi

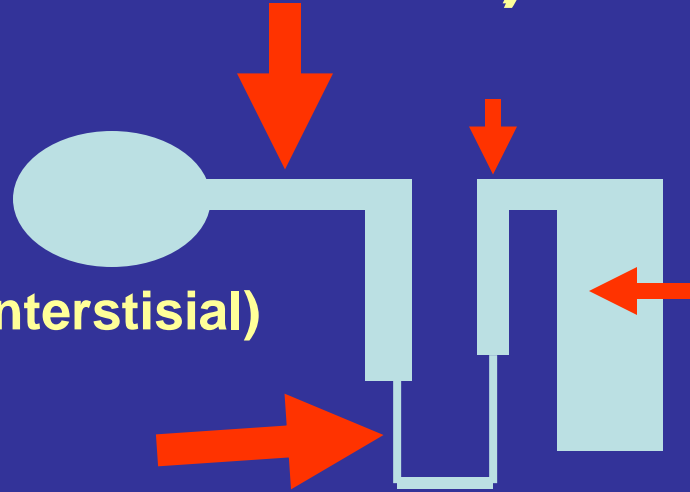
Mayenin toxuma sektorundan (interstisial)
damar mənəzinə keçməsi

↑ SQH

Sidik xaricolmanın hormonal tənzimlənməsinin dəyişməsi
(aldosteron və vazopressin səviyyəsinin azalması, natriyuretik
hormon miqdarının artması)

Yumaqcıq filtrasiyasının güclənməsi və eyni zamanda suyun
reabsorbsiyasının ləngiməsi

Diurezin artması

OSMOTİK DIURETIKLƏR (mannit, sidik cövhəri)

Göstəriş:

- 1) Beyin ödemi
- 2) Ağ ciyərin qeyri-kardiogen ödemi
- 3) Gözdaxili təzyiqin kəskin yüksəlməsi
- 4) Suda həll olan ksinosirotiklərlə səhərlənmə
- 5) Hipovolemiya təzahürü ilə şok

OSMOTİK DIURETIKLƏR (mannit, sidik cövhəri)

Xöşagəlməz əlavə təsirlər

- 1) Toxumaların dehidratasiyası
- 2) Qanda qalıq azotun (sidik cövhəri) artması

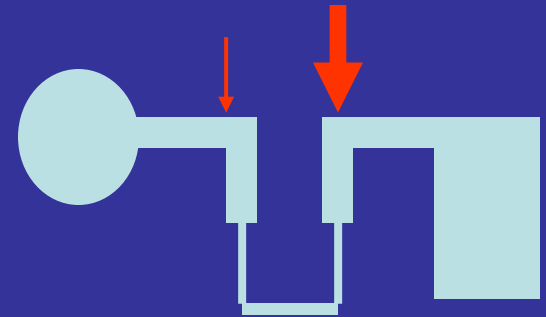
Əks-göstəriş:

- 1) böyrək çatışmazlığı
- 2) nəzərə çarpan ÜÇ
- 3) Arterial hipertenziya

TIAZİD DİURETİKLƏR: hidroxlortiazid, siklopentiazid

Təsir mexanizmi:

- 1) Na^+ и Cl^- ionlarının kanalçıqların distal əyriliyində apikal membran ekskresiyasını artırır.
- 2) Ca^{++} ionlarının reabsorbsiyasını artırır ki, bu kanalçıq epitelisində Na^+ ionlarının konsentrasiyasının azalması və bazal membranda Na^+ , Ca^{++} -ATP-azanın funksiyasının aktivləşməsi ilə əlaqədardır.
- 3) Antikarboanhidraz aktivlik göstərir, hidrokarbonat ionlarını və K ionlarının proksimal kanalçıqlardan reabsorbsiyasını tormozlaya bilirlər.

THIAZİD DİURETİKLER:

hidroxlortiazid, siklopentiazid

Göstəriş:

- 1) qaraciyər xəstəlikləri, ürək və böyək xəstəlikləri zamanı yayılmış ödemlər**
- 2) Qlaukoma zamanı gözdaxili təzyiqin kəskin artması**
- 3) Şəkərsiz diabet**

Xöşagəlməz əlavə təsirlər:

- 1) hipokalemiya**
- 2) hipomaqne miya**
- 3) hipoxloremiya (hipoxloremik alkalozadək)**
- 4) dislipidemiya (lipolizi ləngidir)**
- 5) Podaqra və şəkərli diabetin kəskinləşməsi**

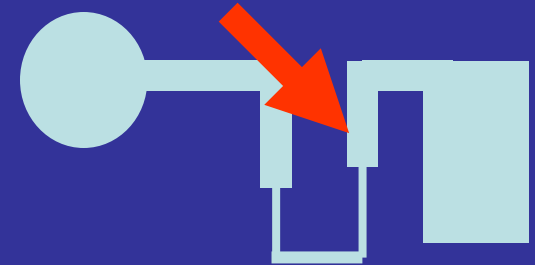
HİPOKALEMİYA İNİŞAFININ PROFİLAKTİKASI

- 1) **Kaliumla zəngin dieta (quru meyvələr, albuxara, apelsin)**
- 2) **Kalium preparatları (KCl, asparkam, panangin)**
- 3) **Kaliumxaric edən diuretiklərin kaliumsaxlayıcı diuretiklərlə birgə təyini.**

«İLGƏK DİURETİKLƏRİ»: furosemid, etakrin turşusu

Təsir mexanizmi

Henle ilgəyinin qalxan ayaqcığının enli seqmentində epitelial hüceyrələrin apikal membranında Na^+ , K^+ , Mg^{++} və Cl^- ionlarının nəqlini ləngidir.

Göstəriş:

1. Ağ ciyər ödemi
2. Beyin ödemi
3. Kəskin zəhərlənmələr
4. Arterial hipertenziyalar
5. Portal hipertenziyalı qaraciyər sirrozu
6. Xroniki və kəskin böyrək çatışmazlığı
7. Hiperkalsemiya

«İLGƏK DIURETIKLƏRİ»: furosemid, etakrin turşusu

Xöşagəlməz əlavə təsirlər:

- 1) Eşitmənin azalması
- 2) Hipotoniya
- 3) Hipokalemiya
- 4) Hipomaqneziya
- 5) Hipoxloremiya
- 6) Dislipidemiya
- 7) Podaqra və ŞD-in kəskinləşməsi
- 8) Dispepsiya

Əks-göstərişlər:

- Qaraciyər və böyrək çatışmazlığının terminal mərhələsi

KALIUMSAXLAYICI DIURETIKLƏR: triamteren və amilorid

Təsir mexanizmi:

- 1) Na reabsorbsiyasını blokada edir
- 2) Suyun sorulmasını blokada edir
- 3) Orqanizmdə kaliumu saxlayır

Göstəriş:

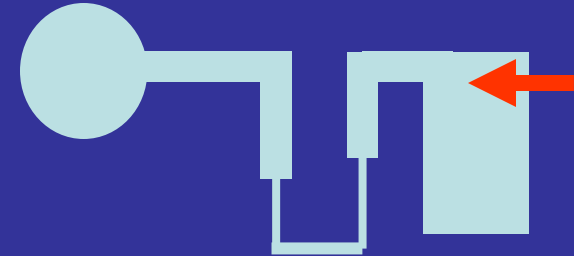
- 1) Yayılmış ödemlər
- 2) Arterial hipertenziya

Xöşagəlməz əlavə təsirlər:

- 1) Hiperkalemiya
- 2) Hiperazotemiya
- 3) Dispepsiya
- 4) Baş ağrısı, başgicəllənmə
- 5) Aşağı ətraf əzələlərində qıcolmalar

Əks-qöstəriş :

Hiperkalemiya ilə gedən böyrək xəstəlikləri

KALIUMSAXLAYICI DIURETIKLƏR: aldosteron antaqonistləri - spironolakton

Təsir mexanizmi:

Yığıcı kanalçıqların distal segmentində mineralokortikoid olan aldosteronun və dezoksikortikosteronun konkurent antaqonistidir.

Göstəriş:

- 1) Hiperaldosteronizmlə əlaqədar ödemlər
- 2) Arterial hipertenziya

Xəşagəlməz əlavə təsirlər:

Hiperkalemiya

Əks-göstəriş :

Hiperkalemiya ilə müşayiət olunan böyrək xəstəlikləri

Diuretiklərin sidikqovucu effektinə əsasən təsnifatı

1. **Hidroretiklər** (əsasən suyun hesabına sidiyi artırır):
  - osmotik diuretiklər
2. **Saluretiklər** (ilkin olaraq ionların reabsorbsiyasını tormozlayır):
  - karboanhidraza inhibitorları
  - ilgək diuretikləri
  - tiazidlər və tiazidəbənzər diuretiklər
  - kaliumqoruyucu diuretiklər

Gücünə görə sidikqovucuların təsnifatı

- ❑ Güclü diuretiklər – ilgək diuretikləri (15-25%)*;
- ❑ Orta güclü diuretiklər – osmotik diuretiklər (5-8%), tiazid və tiazidəbənzər diuretiklər (5-10%);
- ❑ Zəif diuretiklər – karboanhidraza inhibitorları; kaliysaxlyıcı diuretiklər (3-5%).

* Mötərizədə Na^+ ekskresiya olunan konsentrasiyasıdır

Sidikqovucuların təsirinin başlanması və davamiyyəti baxımından təsnifatı

- **Tez sürətli və davamsız təsirli diuretiklər** - osmotik diuretiklər və güclü diuretiklər
- **Orta sürətli və uzunmüddət təsirli diuretiklər** – karboanhidraza inhibitorları, tiazidlər, kaliumsaxlayıcı diuretiklər (triamteren, amilorid)
- **Ləng sürətli və uzunmüddətli təsirli diuretiklər** - tiazidəbənər diuretiklər, kaliumsaxlayıcı diuretiklər (spironolakton)

Qanın turşu-qələvi müvazinətinə təsirinə əsasən diuretiklərin təsnifatı

- ❖ Nəzərəçarpan metabolik asidoz yaradan diuretiklər - karbonhidraza inhibitorları
- ❖ Zəif metabolik asidoz yaradan diuretiklər – kaliumsaxlayıcı diuretiklər
- ❖ Zəif metabolik alkaloz yaradan diuretiklər – güclü diuretiklər, tiazidlər, tazidəbənzər diuretiklər

K^+ ionu eksresiyasına təsirinə əsasən sidikqovucuların təsnifatı

- Güclü kaliyuretiklər (diurez/kalium = 1/1) – karboanhidraza inhibitorları, tiazidlər, tiazidəbənzər diuretiklər
- Orta kaliyuretiklər (diurez/kalium = 1/0,75) – ilgək diuretikləri
- Zəif kaliyuretiklər (diurez/kalium = 1/0,25) – osmotik diuretiklər
- Kalium saxlayıcı diuretiklər

Ca²⁺ ionu eksresiyasına təsirinə əsasən sidikqovucuların təsnifatı

- ***Ca²⁺ ionu ekskresiyasını artıran
sidikqovucular - ilgək diuretikləri***
- ***Ca²⁺ ionu ekskresiyasını azaldan
sidikqovucular – tiazid və tiazidəbənzər
diuretiklər***